

Joan Ferrer Miserol

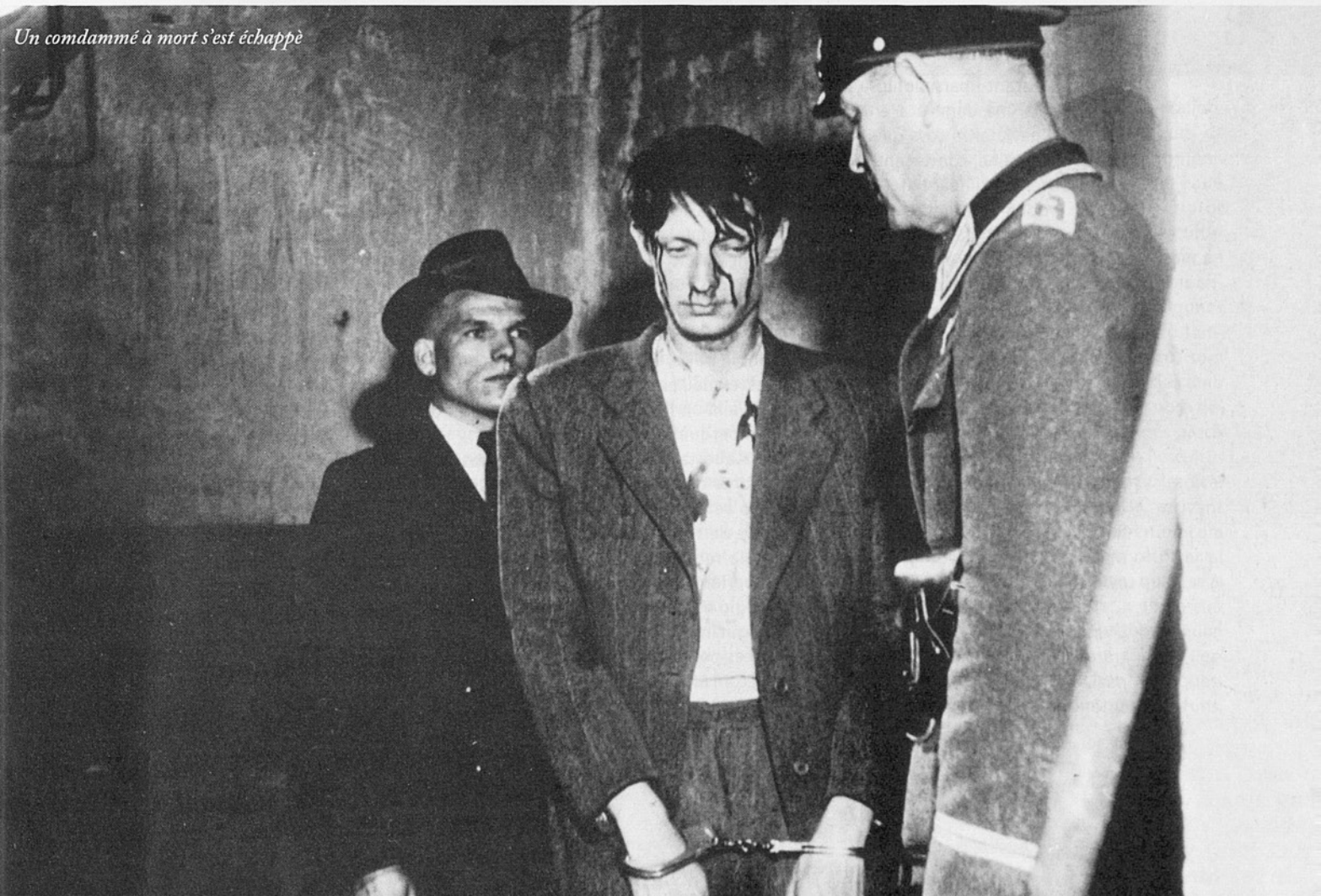
Per poca atenció que s'hagi dedicat al cinema, tothom té la pel·lícula de la seva vida, la que més li ha agradat, la que més l'ha commogut, fins i tot la que s'enduria a una illa deserta per veure-la una i altra vegada. Però en el meu cas, a més, n'hi ha una que donà un tomb transcendent a la meua vida. Es tracta d'*Un condamné à mort s'est échappé* de Bresson. Acabava de sortir d'onze anys d'educació jesuítica i els meus dubtes religiosos eren molt més forts i profunds que les meves certituds. No dubtava gens ni mica, entre moltes altres coses, que la infal·libilitat del Papa era una bajanada; que la resurrecció dels morts, en cos i ànima, era un *doi* gairebé còmic; i que la virginitat de Maria era un insult a tots els pares i, encara més, a totes les mares. Però hi havia qualche cosa que m'impedia negar tot el que m'ensenyaren de religió. M'era molt difícil definir-me com a creient, però possiblement encara més com a agnòstic.

El cinema era aleshores una de les meves dèries, i no sols com a passa-

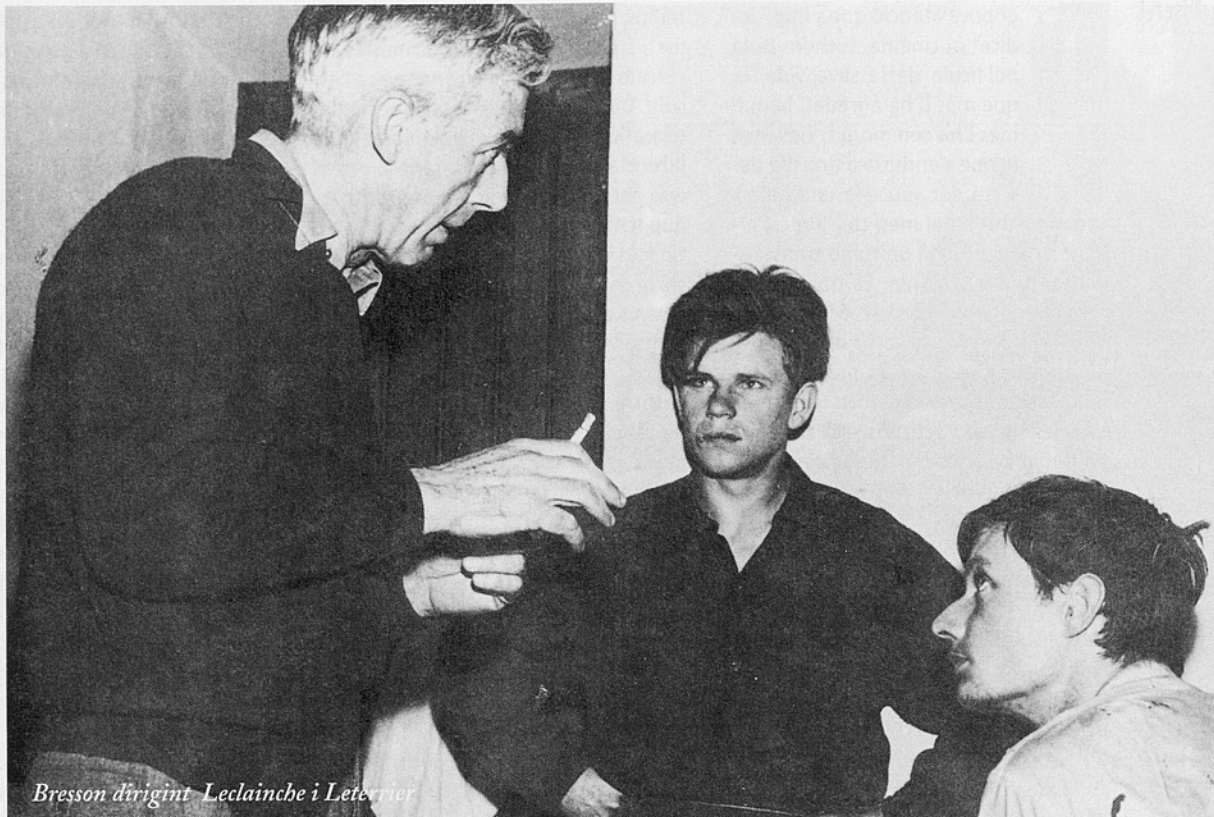
temps, també com a complement formatiu, perquè allà descobria moltes coses que mai no m'havien ensenyat a l'escola. Dins la foscor de les sales cinematogràfiques vaig fer un batxillerat i una llicenciatura complementàries, i crec que per a mi foren molt més profitoses que les acadèmiques. Cada vegada estic més convençut que la meua formació la dec més al cinema que no als anys passats amb els jesuïtes, malgrat que a aleshores no en fos conscient. Més bé al contrari, tenia por, influït pel meu entorn, que el cinema no fos un perill per a mi; ni podia somniar en cap moment que m'aclarís gens ni mica el meu dilema religiós. Encara que hi trobava respostes a moltes de les meves preguntes, en un principi, cap no era religiosa. Però un bon dia vaig entrar a veure la pel·lícula esmentada de Bresson sense saber ni tan sols qui era aquest director. Només sabia, va esser el motiu que me va fer anar a veure-la, que era defensat pels *Cahiers*. Vaig entrar-hi pensant que anava a veure una pel·lícula d'estil americà, ja que tractava de la resistència francesa i de l'allibera-

ment d'un empresonat pels nazis, un tema molt adient a aquell cinema.

Molt aviat, vaig veure que la pel·lícula anava per un altre camí. Un camí, que a més de sorprendre'm per la seva novetat, no me transmetia, tal com esperava, la més petita emoció; tot era d'una fredor fins i tot esgarrifosa. Com que no tenia el més mínim dubte de com acabaria, ja que el títol no podia esser més explícit, no entenia què pretenia Bresson, contant-me tan detalladament aquella aventura de la qual ja coneixia el final. L'únic que mantenia despert el meu interès era precisament que tot el que passava era com si estàs predeterminat i que Bresson volia que així ho percebés l'espectador. Els personatges, més que moure's per motivacions i desitjos propis, semblava com si no poguessin fer altra cosa, com si obeïssin ordres que estaven més enllà d'ells mateixos, de la seva voluntat personal. L'escapatori de Fontaine no semblava gens ni mica que fos una cosa planejada, volguda, sinó una necessitat vital, una acció que anava més enllà de la raó; gaudia d'una seguretat su-

Un condamné à mort s'est échappé

Aquesta pel·lícula, amb el temps, a força de madurar-la, me donà una lliçó religiosa que, en tots els meus anys de formació acadèmica, mai no havia rebut

Bresson dirigint Leclainche i Letevrier

perior a la dels seus companys i la seva determinació de fugir sobrepassava qualsevol motivació d'un presoner, fins i tot la d'un condemnat a mort. A més, la distant i parsimoniosa mostra dels fets, me donava a entendre que no hi havia altra cosa que l'acció de fugir. Fontaine, conversant amb el seu veí de cel·la, utilitzant cites evangèliques, li donà a entendre que no hi pot fer res, que, malgrat el perill, és un destí que per a ell és ineludible. Com que des del principi tenia clar que arribaria a escapar, jo estava amb un estat allunyat de tota inquietud; més apropat a l'ensopiment que al goig. En un moment donat, se precipiten els fets. En Fontaine rep l'ordre d'afusellament i es veu obligat a no dilatar la fuga; a més, simultàniament, li entren dins la seva cel·la un company, un al·lot, que l'obliga a prendre una determinació, o matar-lo o endur-se'l amb ell. Malgrat el perill que comportava, decideix la darrera opció.

Tot semblava que era un exercici d'estil, sense altra finalitat que mostrar al detall la fuga des d'una presó nazi, d'un tinent francès de la resistència. Però al final, en el moment

que els dos fugitius toquen terra lliure, quan s'abracen, i l'al·lot, amb gran alegria, li diu que li agradaria que la seva mare ho hagués vist, vaig sentir, per primer cop en tota la pel·lícula, un goig que anava més enllà de la quotidianitat que havia estat presenciant durant hora i mitja. Un goig que sobrepassava l'alegria de la salvació física d'ells dos, perquè aquesta ja la donava per feta, ja la sabia des del començament. Els segons següents, quan ells dos s'allunyen de la paret de la presó, acompanyats musicalment per un triomfant al·leluia, i se perden dins la boira, vaig sentir com si el meu cos, el meu esperit, es perdés amb ells fins allà on l'enteniment no és necessari perquè ja tot està clar.

Aquesta pel·lícula, amb el temps, a força de madurar-la, me donà una lliçó religiosa que, en tots els meus anys de formació acadèmica, mai no havia rebut. Que la religió, o és una experiència, o és un enganyamons. La religió no pot esser, tal com m'havien volgut inculcar els religiosos, unes creences per a un altre món. La religió, tal com m'ensenyaren els cineastes, és un conjunt d'experiències per a

aquest món. Curiosament, en el cinema hi ha explicitats clarament els dos camins que l'Església hauria pogut professar. El d'Hitchcock, que seguint els exercicis espirituals de Sant Ignasi, du a una transformació de l'individu mitjançant una sèrie de proves, incloses algunes de doloroses, que li fan elevar el seu nivell de consciència; camí que convergeix amb la psicologia i molt concretament amb la psicoanàlisi. I el de Bresson, entroncat amb el misticisme, que, mitjançant l'experiència singular, te du a la gràcia. Totes dues opcions haurien estat vàlides i útils a distints nivells i per diferents tipus de gent. La primera, amb l'ajuda científica, hauria pogut servir per a la majoria de feligresos, que en un moment o l'altre ens hem sentit necessitats d'un camí per superar barreres a l'evolució de la nostra consciència. El segon, hauria pogut desenvolupar-se per a una minoria cridada per a la gràcia. Han rebutjat el segon com un perill incontrolable pel poder, i han ignorat el primer perquè han preferit fer-nos creure amb un cel del qual diuen que ells en tenen les claus. ■